

Af Gitte Trondheim

GRØNLANDSK ADOPTION

– et vigtigt element i
grønlandsk slægtskab

Adoption af børn i inuit samfund er en social praksis, der af mange arktiske forskere beskrives som meget udbredt for de eskimoiske befolkningsgrupper (Guemple, 1979; Fienup-Riordan, 2000). Adoption er stadigvæk et vigtigt træk ved det moderne slægtskab i Grønland. At give eller tage børn er en måde at skabe og vedligeholde et stort netværk af slægter. Fra fangersamfundet til i dag har pleje og adoption af slægtninges børn været udbredt, og overtagelse af et barn fra en familie til en anden har ofte medført en styrkelse af det sociale netværk, slægten og relationen familierne imellem.

I det traditionelle grønlandske samfund var der forskellige årsager til, at et barn blev adopteret. Det kunne dreje sig om barnløshed, at man kun har børn af det ene køn, at man har for få børn, eller fordi et barn er blevet forældreløst (Glahn, 1921:167). Den grønlandske forsker Robert Petersen skriver, at de børn som blev adopteret i det traditionelle grønlandske samfund ofte havde et forhold til familien i forvejen (Petersen, 1990:7).

I min undersøgelse af adoption i grønlandske bysamfund viser det sig også, at adoption af børn hovedsageligt foregår inden for familien. Hvis et barn blev bortadopteret til ikke-slægtninge, kendte barnet som regel sine biologiske slægtninge.

Grunden til at adoption forekommer i Grønland i dag har rod i mangfoldige forklaringer: Barnløshed, navngivning, krise og nød i familien eller fordi en ung enlig mor overdrager ansvaret til sin familie, oftest sine forældre.

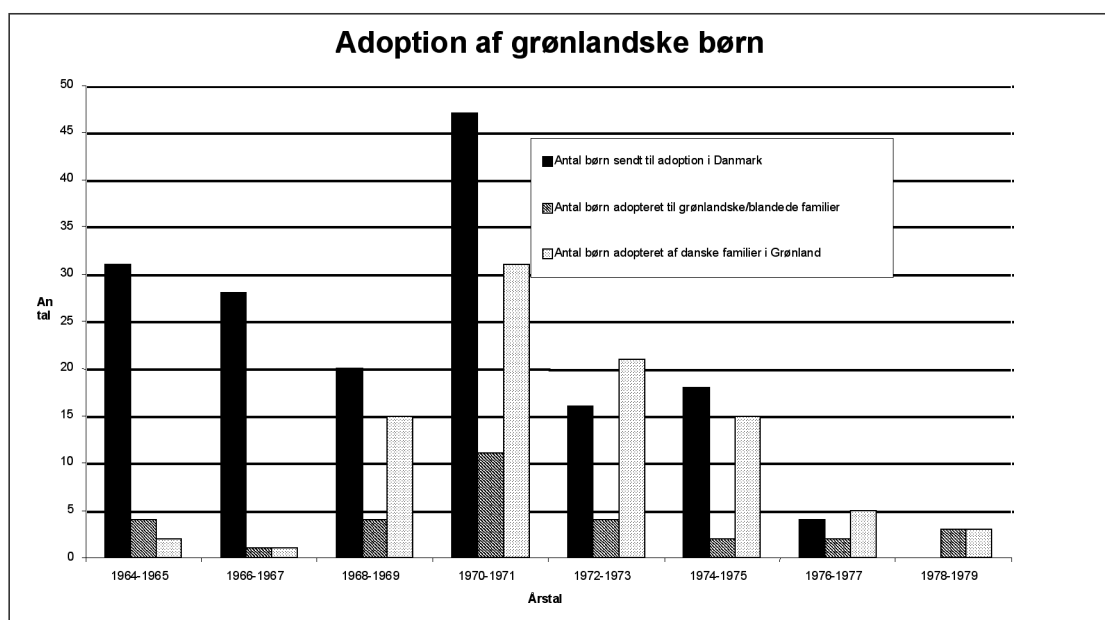
Adoptionspraksis har været under konstant forandring, påvirket og præget af de samfundsmæssige ændringer som finder

sted i det grønlandske samfund. I en vurdering af adoptionsmønstret er det iøjefaldende, hvor anderledes adoptionspraksis i Grønland udvikler sig i perioden mellem 1950 til 1970'erne. De mange anonyme bortadoptioner til danske familier og Danmark afviger således fra grønlandsk adoptionskultur, hvor åbne familieadoptioner tidligere har været og i dag er normen.

Med udgangspunkt i min undersøgelse fra Upernavik og Nuuk *Slægtens og familiens betydning i grønlandske bysamfund* og min artikel *Adoption i Grønland - en historisk gennemgang* vil jeg i denne artikel vise, hvordan man skal forstå grønlandsk adoptionskultur som et vigtigt element i grønlandsk slægtskab helt anderledes fra dansk adoptionspraksis - en distinktion som jeg mener har været overset i forhold til de mange bortadopterede børn til danske familier.

BORTADOPTION AF GRØNLANDSKE BØRN

I min gennemgang af adoptionsarkiverne fra 1964-1979¹⁾ har jeg registreret det tidspunkt adoptionsbevillingen er givet, dvs da adoptionen har været juridisk bindende. Børnene kan godt have boet hos adoptivforældrene, på børnehjem eller sygehuset inden bevillingssagen afsluttedes. Når der i adoptionssagerne ikke foreligger adoptionsbevillinger, har jeg ikke medtaget disse sager, da det er uvist, om adoptionen er kommet igennem. Det fremgår af søjlediagrammet, at 164 børn er sendt til adoption i Danmark, 31 adopteret af grønlandske/ blandede familier og 93 børn adopteret af danske familier bosiddende i Grønland.

(Kilde; tallene til søjlediagrammet er hentet fra Arkiv for Arbejds- og Socialdirektoratet, 1964-1974)

Arkivundersøgelsen viser, at det gennemgående har været enlige ugifte forsørgere, som har bortadopteret deres barn/børn. En del af de enlige forsørgere har også haft mere end et barn, som de selv eller andre i familien har passet. Det har været svært at registrere de andre børn, da sagerne mest vedrører det barn, som skal bortadopteret. Dog kan det konstateres, at privat aftalte ordninger var noget, som også foregik blandt familier og venner (Arkiv fra Arbejds- og Socialdirektoratet, 1964-1979).

I søjlediagrammet er der registreret meget få bortadoptioner til grønlandske familier, men man kan dog regne med, at tallene er højere end diagrammet viser, fordi privat aftalte ordninger mellem familier og venner ikke blev registreret. Ser man videre på søjlediagrammet, kan man se, at bortadoptioner af børn til danske familier topper i 1970-1971. Efter 1976 har jeg ikke observeret bortadoptioner til danske familier, hvilket givetvis hænger sammen med indførelsen af den nye adoptionslovgivning i 1976.

Bjarne E. Pedersen, som har analyseret

adoptionismønstrene fra 1981-2000, skriver, at den alt overvejende del af alle adoptioner i dag er åbne familie- og stedbarns-adoptioner (Pedersen, 2002: 134).

Sammenligner man de oplysninger, jeg har fundet frem til, med Bjarne E. Pedersens tal over adoptioner i nyere tid, er der en væsentlig forskel på adoptionismønstrene for de to tidsperioder. Forskellen ligger først og fremmest i, at langt færre børn bliver bortadopteret i dag, dernæst er der ingen som formidler anonyme bortadoptioner gennem adoptionscentralen længere, som ellers var den centrale formidlingsvej i 1960'erne og 1970'erne. For det tredje viser statistikken, at det overvejende er blevet familie- og stedbarns-adoptioner, som udgør den alt overvejende grund til adoption i dag.

Med arkivundersøgelsen kan det således også konstateres, at en del børn er blevet bortadopteret til danske familier i Danmark såvel som til danske familier i Grønland. Et adoptionismønster som adskiller sig klart fra den traditionelle og nutidige adoptionskultur.

Fra privatpersoner, som havde hørt om min undersøgelse, fik jeg tilsendt hele brevkorrespondancen om et dansk ægtepar bosiddende i Danmark, som gennem private forbindelser i Grønland søgte hjælp til at skaffe et grønlandsk barn, som de kunne adoptere. Brevene daterer sig fra oktober 1960 til 1961; i brevene kan man læse, hvordan en dansk mellemmand, bosat i Grønland i forbindelse med mandens arbejde, tilbyder parret børn som er afkom af enlige grønlandske kvinder med danske fædre. Uden den biologiske mors viden bliver der nævnt et lille barn, som parret muligvis kan adoptere, da mellemmanden mente, at den enlige mor, som allerede havde tre børn i forvejen, nok gerne ville af med sit fjerde barn²⁰:

X fik jo en pige, men jeg ved ikke om hun stadig vil af med den, men jeg skal spørge, nu kan du forklare hende situationen, og sige at jeg altså ikke har spurgt pigen endnu, men hun har jo 3 i forvejen, så hun vil nok gerne af med no.4 (brev udleveret juni 2005, dateret oktober 1960).

Barnet bliver senere bortadopteret med moderens samtykke, og i den sammenhæng skriver mellemmanden om det barn, hun havde udset til parret:

Jeg har allerede fundet en lille pige til Dem, hun er meget, meget sød, 5 måneder gammel...og datter af ugift moder X, moderen har 3 børn i forvejen, så hun var villig til at bortadoptere pigen. Den lille pige kaldet X, er meget velplejet og godt i stand, og har i hvert fald ikke lidt nogen nød indtil nu (breve udleveret juni 2005; dateret 21. oktober 1960).

Barnet bliver bortadopteret og sendt til Danmark november 1960. I et brev, skrevet marts 1961, beder mellemmanden adoptanterne om at afbryde forbindelsen med moderen, da mellemmanden mente, at barnet ikke længere er den biologiske moders barn:

Hvad angår moren, så synes jeg at De skulle sende hende et billede af barnet og så afbryde forbindelsen med hende, det er jo trods alt ikke hendes barn mere (breve udleveret juni 2005, dateret marts 1961).

Mellemmanden beroliger adoptanterne om, at barnets mor nok ikke vil forlange barnet tilbage efter at have set billederne:

tak for billederne, hun er stadig en yndig unge – jeg har givet moren dem, men jeg tror nu slet ikke hun tænker på at forlange hende tilbage, nu da hun har set billederne, jeg tror hun har nok med at klare dagen og vejen for sine 3 andre børn (breve udleveret juni 2005, dateret april 1961).

Denne historie om bortadoptionen af en lille grønlandsk pige tilbage i 1960'erne viser for det første, at det har været nemt at skaffe et grønlandsk barn, selv om man både i Grønland og Danmark var klar over, at det var et problem med de mange bortadoptioner af grønlandske børn (Trondheim, 2010:136). Men det viser samtidig de involveredes forskellige måder at forstå adoption på. Det er tydeligt at læse ud af brevene, at barnets biologiske mor har været interesseret i at høre om sit barn, mens mellemmanden på den anden side ikke mener, at moren har ret til sit barn længere efter bortadoptionen er kommet igennem. Det er derfor nærliggende i næste afsnit at klargøre, hvorledes man skal forstå en grønlandsk og dansk måde at anskue adoption på.

FORSKELLIGE ADOPTIONSKULTURER

For at forstå grønlandske og danske indstillinger som forskellige måder at anskue adoption på, er det vigtigt også at redegøre for de forskellige måder at forstå slægtskab på.

Grønlandsk slægtskab tilvejebringes gennem afstamning, både som blodslægtskab, ægteskab, adoption, navngivning, venskab og kollegialitet. Det er fleksibelt og metaforisk, fordi det er et inkluderende slægtskabssystem som muliggør en udvidelse af fænomenet slægtninge ved at man inddrager ikke blodbeslægtede som en del af en persons eller en families slægtsrelationer. Folk i Grønland har en omfattende viden om deres slægt; når man møder fremmede udveksler man ofte oplysninger om ens slægt, fordi folk forsøger at placere hinanden i den fælles slægts sociale verden og deres familielandskab.

Grønlandsk slægtskab bliver skabt gennem hverdagens handlinger forbundet med det at være en del af slægten og familiens fordeling og udveksling af omsorg. I bund og grund bidrager den grønlandske måde at fordele og udveksle omsorg på til at opretholde fællesskabet med beslægtede. En socialiseringsform som på godt og ondt skaber fællesskab for individer, kollektivet og samfundet.

Der er to former for adoptioner i Grønland; den ene og mest almindelige er familieadoptioner, og den anden er bortadoptioner til ikke-slægtninge. Selvom adoption af børn mest sker slægtninge imellem, har det ikke rod i den biologiske forplantning: et barn kan ligeså vel vokse op hos bedsteforældrene eller andre man føler sig forbundet med som hos sine forældre.

I min undersøgelse har jeg talt med adoptanter og kvinder, som har bortadopteret; alle giver de udtryk for, at det adopterede barn kender sin biologiske familie, og som allerede nævnt bliver slægtsbåndene intensiveret for de involverede familier i adoptionen. Eksempelvis et ungt par som adopterer en grandkusines barnebarn. De kender grandkusinen, som i mange år har boet i en anden by, og som henvender sig til dem, fordi hun havde hørt, at de gerne ville adoptere et barn på grund af barnløshed. De er efterfølgende med til "deres" søns fødsel og tager ham med hjem til deres hjemby efter fødslen, samtidig med at de har kontakt til deres søns biologiske mor. I denne adoption har de involverede ikke i forvejen en tæt kontakt til hinanden, men med adoptionen bliver deres forhold intensiveret, også selvom de ikke bor i samme by.

Det næste eksempel er en kvinde, som adopterer en lille pige mens hun er ganske ung - sammen med hendes daværende mand, som senere omkom. Parret havde ingen børn, da lægen på sygehuset hvor hun arbejdede, spurgte, om hun ikke ville adoptere den lille pige, hvis mor var døde. En kvinde hun ikke kendte eller var beslægtet med:

Barnet er ikke en del af min krop derfor bliver jeg forlegen over for hende, men hendes mors ord om at jeg skal behandle hende

som mit eget barn, har givet mig styrke (kvinde født i 1931).

Her blev forholdet til barnet og båndet mellem adoptivforældre og barn meget tæt. Kvinden var dog ved at begå den fejl ikke at fortælle sit adoptivbarn om hendes oprindelse, men fordi det grønlandske samfund er så lille et samfund, er det nødvendigt at være åben om adoption.

Bortadoption eller adoption af et barn søskende imellem demonstrerer på den anden side tætte slægtsrelationer. En kvinde som har båret børn til sin barnløse søster siger således:

Jeg har altid følt at jeg på afstand, var tilskuer, andet har jeg aldrig følt, hun kalder mig for moster (kvinde født i 1961).

Generelt regnes børn for at være hele familiens børn, og i en grønlandsk familie forsøger man så vidt muligt at deles om omsorgen af børnene i familien. En familie på tre generationer fortæller, hvordan de har fordelt ansvaret for børnene i familien, hvor bedstemoren havde kæmpet for, at hendes børnebørn ikke blev bortadopteret til ikke-slægtninge eller kom på institution.

De forskellige eksempler på adoption viser, at adoption er kulturelt konstrueret inden for det grønlandske slægtskabssystem, som muliggør en udvidelse af slægtninge ved at man inddrager ikke-blodsbeslægtede, ved adoption af et barn bliver adoptivbarnet indlemmet i familien og bliver en del af hele slægten. Denne grønlandske måde at forstå adoption på afviger på mange måder fra en dansk måde at forstå adoption på, som det tydeligt blev demonstreret med den danske mellemmands udtalelse '*det er trods alt ikke hendes barn længere*', fordi den biologiske mor lovgivningsmæssigt og i mellemmandens øjne havde givet afkald på sit barn for bestandigt.

I Danmark, som i andre vesteuropæiske lande, er den dominerende forestilling om autentisk slægtskab og rigtige slægtninge blevet til gennem den biologiske forplantningsproces (Tjørnhøj-Thomsen, 2004:154). Der er altså i den vestlige kultur en stærk og symbolsk konnotation knyttet til den

biologiske relation mellem forældre og børn. Tilsvarende findes der en forestilling om, at det biologiske bånd etablerer grundlaget for oplevelser af 'kærlighed' og 'identitet' – faktorer, der underbygger ideen om, at der er en naturlig og selvfølgelig samhørighed mellem biologiske forældre og børn (Dencik, 2008:184).

Den amerikanske antropolog David Schneiders karakteristik af amerikansk slægtskab anses for også at gælde i en dansk kontekst (Tjørnhøj-Thomsen, 2004). Den måde at anskue slægtskab på er en kombination af elementer fra to overordnede kulturelle ordener – 'naturens orden' og 'lovens orden' – gennem disse to ordener konstruerede amerikanerne deres slægtskab. Slægtskab gennem 'naturens orden' henviser til slægtskab gennem forplantning, som resulterer i at slægt baserer sig på fælles biogenetisk substans. Mens 'lovens orden' henviser til menneskers forfinelse af naturen, som er legaliseret af eller tilpasset til slægtskab, det er relationer som baserer sig på ægteskab og adoption.

Lovens orden reguleres ikke gennem forplantning, men som et adfærdskodeks karakteriseret gennem kærlighed og følelser. Schneider fortolker det som 'varig og ubestemmelig solidaritet'. Disse to ordener frembringer yderligere tre klassificeringer: slægt gennem naturen alene (det er for eksempel biologiske børn og børn uden for ægteskabet); slægt gennem lovgivning (det er slægtskab gennem ægteskab, svigerfamilie, adopterede børn); slægt gennem natur og lovgivning, eller slægt som man kan spore gennem blod og ægteskab. Den sidste af de tre klassificeringer er ifølge Schneider det som amerikanerne, og også danskerne, antager for at være det mest 'rigtige' slægtskab.

Det vil sige, hvis man skal forstå dansk adoptionskultur, skal man forstå den gennem den danske adoptionslovgivning og i denne henseende skal adoption af grønlandske børn til danske familier ses som anonyme adoptioner (det vil sige adoptioner, hvor adoptanterne ikke kender barnet eller de biologiske forældre).

Anonyme adoptioner skal også forstås som adoptioner, hvor adoptantens identitet ikke kommer – og ikke må komme – til de bortadopterendes forældres kundskab. Adoptantens anonymitet bevares ved at der ikke opstår forbindelse direkte mellem adoptionsansøger og bortadoptant (Pedersen, 2002: 133).

Det er netop på det punkt, jeg ser forskellen mellem en grønlandsk og dansk adoptionskultur. I Grønland, hvor slægtskab er fleksibelt, vil adoptionen af en ikke slægtnings barn oftest medføre en udvidelse af slægten, og fordi barnet for det meste kender til sin biologiske familie, vil det adopterede barn heller ikke miste sin biologiske familie, men vil i stedet få et meget større familienetværk gennem adoptionen (en inklusiv adoption).

Det er vigtigt at påpege, at bortadoptionen af de mange grønlandske børn til danske familier falder udenfor normal grønlandsk adoptionspraksis, som den var i tiden før 1950 og tiden efter 1970'erne. Det er også vigtigt at være opmærksom på forskellen i forståelsen af anonyme adoptioner fra en grønlandsk og dansk synsvinkel.

kel. Eksemplificeret gennem historien om bortadoptionen af den lille grønlandske pige, hvis mor med sin kulturelle forståelse af adoption, ellers forsøgte at opretholde en kontakt, og på den anden side en dansk lovgivning og opfattelse, som så moderens godkendelse af bortadoptionen som et endeligt afkald på sit barn, et fuldstændigt familieskift hvor forbindelsen og kendskabet til den biologiske familie skulle udelukkes (en eksklusiv adoption).

Gitte Trøndheim er Assistant professor, MA in the Department of Cultural and Social History, ph.d. Ilisimatusarfik / University of Greenland.

NOTER:

1. For at beskytte personerne vælger jeg ikke at skrive personernes navn i teksten jeg har derfor skiftet de rigtige navne ud med x eller brugt ordet mor og barn.
2. For at beskytte personerne vælger jeg ikke at skrive personernes navne i teksten. Jeg har derfor skiftet de rigtige navne ud med x eller brugt ordet mor og barn.

LITTERATURLISTE:

- Dencik, Lars; Schultz Jørgensen, Per ; Sommer, Dion, 2008. Familie og børn i en opbrudstid. Hans Reitzels Forlag. København.
- Fienup-Riordan, Ann, 2000. Hunting Tradition in a Changing World – Yup'ik lives in Alaska today, Rutgers University Press, New Brunswick, New Jersey, and London.
- Glahn, Henric, Cristopher, 1921. Missionær i Grønland Henric Christopher Glahns dagbøger for aarene 1763-64, 1766-67 og 1767-68. Udgaven besørget af H. Ostermann. G.E.C. København.
- Guemple, Lee, 1979. Inuit adoption. Canadian Ethnology Service Paper No.47. National Museum of Canada.
- Pedersen, E. Bjarne, 2002. Grønlandsk person-, familie- og arveret m.v. – en lærebog, Forlaget Atuakkiorfik, Trykkeriet Viborg.
- Petersen, Robert, 1980. Det ændrede samfund og børnenes situation. Sydgrønland Bogtrykkeri.
- Schneider, M.David 2004: "What is Kinship All About?". Kinship and Family. An anthropological reader. Blackwell publishing Ltd. USA.
- Tjørnhøj-Thomsen, Tine, 2004. i: *Viden om verden En grundbog i antropologisk analyse*. Kirsten Hastrup (red.) Hans Reitzels Forlag. København.
- Trøndheim, Gitte, 2009. Adoption i Grønland – en historisk gennemgang, *Grønlandsk kultur- og samfundsforskning*, 2008-09. Ilisimatusarfik. Forlaget Atuagkat. Nuuk.

ANDET KILDEmateriale:

- Arkiv for Arbejds- og Socialdirektoratet, 1964-1974 . Interviewmaterialer fra henholdsvis Nuuk og Upernavik.
- Private breve udleveret juni 2005, brevene er skrevet tilbage i 1960 og 1961.